

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2017. gada 3. februārī Nr.1 – 5/22

**Finanšu ministrei
D. Reizniecei - Ozolai**
pasts@fm.gov.lv

**Valsts ieņēmumu dienesta
ģenerāldirektorei I. Cīrulei**
vid@vid.gov.lv

Informācijai: **Valsts kancelejai**
vk@mk.gov.lv

*Par Valsts ieņēmumu dienesta darba metodēm un
nepieciešamību tās uzlabot*

No plašsaziņas līdzekļos pieejamās informācijas¹ esmu konstatējis gadījumu, kad Valsts ieņēmumu dienesta (turpmāk – VID) rīcība, kontrolējot nodokļu nomaksas pienākuma izpildīšanu, ir bijusi pavisam un vairākiem administratīvā procesa principiem neatbilstoša. Runa ir par privātpersonas *I.D.* gadījumu². Šī gadījuma ietvaros VID no publiskā telpā (sociālā tīkla vietnes profils) pieejamās informācijas ir konstatējis, ka persona ar vārdu un uzvārdu – *I.D.*, tirgo bižutēriju (auskarus, gredzenus). Tā kā Iedzīvotāju reģistrā ir viena persona ar šādu vārdu un uzvārdu un papildus tā strādā algotu darbu uzņēmumā, kura darbības veids nesaistās ar bižutērijas tirdzniecību, VID ir pieņēmis, ka *I.D.*, iespējams, veic neregistrētu saimniecisko darbību un gūst nedeklarētus ienākumus. Uz šādiem apsvērumiem balstoties, VID ir nosūtījis paziņojumu ar atgādinājumu, lūdzot *I.D.* reģistrēt saimniecisko darbību. Privātpersonai, reaģējot uz šādu VID paziņojumu, patiesībā noskaidrojās, ka privātpersona *I.D.* nemaz nav sociālā tīkla vietnes profila lietotāja. Tā ir pavisam cita persona, kura šo profilu lieto ar lietotājvārdu “*I.D.*”.

Šis gadījums man pievērta uzmanību jau kā “kārtējais stāsts”³ par nekorektu VID rīcību, komunikācijā ar iedzīvotājiem, kam pamatā ir bijusi nepietiekami un nevispusīgi pārbaudīta informācija. Par līdzīgu gadījumu un iespējamu šādu gadījumu sistemātisku raksturu Tiesībsarga birojs jau 2016. gada 10. novembrī informēja VID⁴. Tāpat Tiesībsarga birojs, reaģējot uz

¹ Sk. <http://tvplay.skaties.lv/parraides/bez-tabu/808232?autostart=true> (aplūkots 31.01.2017).
<http://nra.lv/skandalozu/198861-neticami-vid-socialajos-medijos-izspiego-iedzivotajus.htm> (aplūkots 31.01.2017).

² VID vēstule Nr.31.1-8.72/6244.

³ Sk. arī “VID brīdina māmiņu, kura nosūtīja piecas paciņas”, http://www.tvnet.lv/zinas/tava_balss/639137-vid-bridina-maminu-kura-nosutija-piecas-pacinas

⁴ Sk. Tiesībsarga biroja 10.11.2016. vēstuli Nr.6-1/1877.

iedzīvotāju sūdzībām par dažādiem jautājumiem⁵, it īpaši par iestādes attieksmi pret privātpersonu kā nodokļu maksātāju, kas pamatos balstās uz nepārdomātu iestādes komunikāciju (mutisku un rakstveida) vai nepietiekamu iedziļināšanos konkrētu apstākļu niansēs utt., regulāri ir darījis zināmu VID par vēlamiem uzlabojumiem sniegtajos pakalpojumos⁶, tādējādi arī uzlabojot labu pārvaldību VID, t.sk. VID reputāciju un sabiedrības uzticību.

Neizslēdzu, ka katrs individuālais gadījums ir izņēmums no vispārējās kārtības, taču privātpersonas *I.D.* gadījums diemžēl liek domāt par pretējo, proti, vai nu ir nepietiekami izstrādāta un apzināta nodokļu nomaksas pienākuma izpildīšanas preventīvas metodika vai arī tā ir izstrādāta, bet VID amatpersonas to neizprot kopsakarā ar vispārējiem administratīvā procesa un valsts pārvaldes darbības principiem.

I.D. gadījums acīmredzami liecina, ka VID, veicot preventīvos pasākumus ēnu ekonomikas apkarošanā, kā vienu no mērķiem ir izvirzījis ar sociālo tīmekļa vietņu palīdzību īstenotās saimnieciskās darbības kontroli, kas nav apšaubāms ne no VID tiesību un uzdevumu viedokļa, ne no šī darba nepieciešamības viedokļa kopējās sabiedrības labklājības nodrošināšanā. Taču vienlaicīgi šis gadījums liecina, ka šo preventīvo pasākumu ietvaros nav apzināti visi sistēmiskie riski, kas varētu rasties attiecīgajā procesā konkrētā mērķa sasniegšanai. VID rīcība konkrētajā gadījumā liek šaubīties, vai VID ir pietiekami apzinājis riskus, kādi var rasties ar sociālo tīmekļa vietņu datu ticamību, identificējot konkrētu nodokļu maksātāju ar konkrētu profilu lietošanu. Ja tas nav apzināts, visnotaļ ar lielu varbūtību var teikt, ka tas nav arī atspoguļots VID iekšējos normatīvajos aktos, pēc kuriem vadās arī konkrētā amatpersona. Un piemērs tam ir *I.D.* gadījums, kas no nodokļu maksātāju un sabiedrības puses nav uztverams tikai kā nejaušība vai kļūda, bet gan kā VID nekvalitatīva un bezatbildīga rīcība, kas robežojas ar patvaļas aizlieguma principa pārkāpšanu. No otras puses, pat ja arī VID nav apzinājis minētos un citus riskus un tos norādījis iekšējos normatīvos aktos, tad attiecīgajos dokumentos ir jābūt atrunātai nepieciešamībai veikt rūpīgu apstākļu pārbaudi, pievēršot uzmanību arī apstākļu niansēm⁷.

Jāsaka - līdz šim ir radies priekšstats, ka tiesībsarga izteiktās rekomendācijas gan attiecībā uz darba kvalitāti lietas apstākļu noskaidrošanā un pierādījumu iegūšanā dažādos procesos, gan arī attiecībā uz dažādu saziņas dokumentu satura uzlabošanu u.c. no VID puses ir uztvertas ne visai nopietni⁸. Šajā sakarā, cerībā, ka situācija mainīsies, vēlos paust savu pārliecību, ka laba pārvaldība un uz privātpersonu (klientu) vērsta valsts pārvalde, līdz ar to arī priekšstats par VID kā iestādi, par VID misiju un prioritātēm sākas ar katru individuālu, konkrētam nodokļu maksātājam adresētu vēstuli, it īpaši, ja runājam par VID komunikāciju ar nodokļu maksātājiem dažādu preventīvu pasākumu procesos. Šādos procesos komunikācijai, it īpaši rakstiskajai (vēstules, paziņojumi utt.) būtu jāsaturs: 1) pārbaudītu, 2) uz pierādījumiem balstītu, 3) ticamu informāciju, kura ir skaidri un nepārprotami darīta zināma nodokļu maksātājam. Papildus tam tai būtu jāsaturs skaidrojoša rakstura informācija gan par to, kāpēc iestāde rīkojās šādi un ne citādi. Ja VID ir šaubas par jēlkādas informācija patiesumu vai pamatotību, tad iestādei ir jāatturas no nodokļu maksātāja traucēšanas, nevis jācenšas iegūt informācijas no nodokļu maksātāja iestādes šaubu pārbaudīšanai. Tādu kārtību paredz tiesiskais valsts princips.

Ar šo vēlos VID ģenerāldirektori aicināt pievērst uzmanību VID komunikācijas jautājumiem ar nodokļu maksātāju, veicot preventīvus nodokļu nomaksas pienākuma izpildīšanas pasākumus. Šajā sakarā aicinu:

⁵ Iespējams, no VID skatupunkta šķietami nebūtiskiem, tomēr no privātpersonas kā valsts pārvaldes procesā, ko organizē VID, iesaistītas personas viedokļa būtiskiem jautājumiem.

⁶ Sk., piemēram, VID adresētā Tiesībsarga biroja 2015. gada 20. novembra vēstule Nr.6-1/1636; VID adresētais tiesībsarga 2015. gada 22. oktobra atzinums Nr.6-6/62 pārbaudes lietā Nr.2015-43-27E u.c.

⁷ Sk. rekomendācijas VID adresētajā tiesībsarga 2015. gada 22. oktobra atzinumā Nr.6-6/62 pārbaudes lietā Nr.2015-43-27E.

⁸ Jānorāda, ka no VID puses ir bijusi rīcība, kas vērtējama atzinīgi no labas pārvaldības viedokļa, rīkojoties ar augstu atbildības un tiesiskuma apziņu privātpersonas interesēs, piemēram, reaģējot uz tiesībsarga rekomendācijām pārbaudes lietā Nr. 2015-3-27K, sk. tiesībsarga 2015. gada 20. aprīļa atzinumu Nr.6-6/21, sk. <http://www.tiesibsargs.lv/uploads/content/atzinumi/Atzinums%20lieta%20Nr.%202015-3-27K.pdf>

1) pārskatīt visus iekšējos normatīvos aktus, kas nosaka VID amatpersonu rīcību attiecīgajos procesos, t.sk.: (1) rūpīgi izpētīt jomas specifiku no informācijas patiesuma un pierādījumu iegūšanas viedokļa; (2) apzinot kāds pierādījumu kopums ir minimāli pietiekams, lai varētu traucēt nodokļu maksātāju (traucēšana bez pietiekama pierādījumu kopuma vai uz pieņēmumu pamata vairāk nav preventīvs pasākums, bet gan valsts varas, ko realizē arī VID, patvaļa, kas ir prettiesiska rīcība ar visām iespējamām no šī fakta izrietošām tiesiskajām sekām); (3) iekšējos normatīvos aktus paredzot VID amatpersonām zināmu rīcības brīvību un iespējas iedziļināties un pārbaudīt katra konkrētā gadījuma apstākļu nianse, tādējādi sabalansējot konkrētu norādījumu obligātumu ar nepieciešamību apstākļus vērtēt saprātīgi un pēc attiecīgā procesa jēgas (mērķa); (4) rūpīgi pārdomāt katra dokumenta paraugā iekļaujamo informāciju, atbildot uz jautājumu, kādam mērķim tā tiek iekļauta, vai tā palīdzēs risināt problēmsituāciju nodokļu maksātājam un valstij;

2) izanalizējot gan manis norādītos konkrētos gadījumus un Tiesībsarga biroja paustos apsvērumus par tiem, aicinātu apsvērt VID iekšējās apmācības amatpersonām, kas strādā ar šiem jautājumiem.

Tāpat arī vēlos vērst VID ģenerāldirektores uzmanību attiecībā uz jautājumu par apstrīdēšanas iesniegumu izskatīšana termiņu kavējumiem.

Tiesībsargs jau 2015. gadā konstatēja, ka apstrīdēšanas iesniegumu izskatīšana termiņu kavējumiem VID ir sistēmisks raksturs un rekomendēja veikt pasākumus šī jautājuma risināšanai⁹. Nolūkā gūt priekšstatu, vai situācija VID attiecībā uz termiņu kavējumiem ir mainījusies, 2016. gadā vairākas reizes esam lūguši VID sniegt informāciju par kavētajiem apstrīdēšanas (pārsūdzēšanas) termiņiem: audita lietās, datu atbilstības pārbaudes lietās un administratīvo pārkāpuma lietās.

No saņemtās informācijas secinājums, ka arī 2016. gadā šī problēma pastāv kā sistēmiska. Termiņi tiek kavēti katru mēnesi. Lai arī no VID puses tiek minēti kavējumu iemesli (lietu sarežģītība un liels informācijas apjoms), tas, manā skatījumā, pats par sevi nevar būt attaisnojums termiņu kavējumam, jo šāda termiņu kavēšana pasliktina nodokļu maksātāju tiesiskas intereses. Šāda rīcība neatbilst labas pārvaldības principam.

Uzskatu, ka šim jautājumam ir jārod risinājums, jo par minēto termiņu kavējumiem VID neiestājas nekādas sekas. Nodokļu maksātājiem un visai sabiedrībai tas rada priekšstatu par nesodāmību un bezatbildību valsts pārvaldē, kas, manuprāt, nav pieņemams.

Lūdzam finanšu ministri pievērst uzmanību tam, kā VID ņem vērā tiesībsarga rekomendācijas, un nepieciešamības gadījumā lūdzam arī izmantot Finanšu ministrijas nolikuma 9.punktā paredzētās tiesības, lai tiesībsarga rekomendācijas tiktu ņemtas vērā. Esmu pārliecināts, ka finanšu ministres iesaistīšanās šajā jautājumā ne tikai veicinās VID attieksmi pret tiesībsarga rekomendāciju ievērošanu, bet arī dos piensumu VID un visas valsts pārvaldes reputācijas celšanā.

Ar cieņu

tiesībsargs

J.Jansons

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu

⁹ Sk. Tiesībsarga 2015.gada ziņojuma 189.lp.,

http://www.tiesibsargs.lv/uploads/content/legacy/Tiesibsarga_2015_gada_zinojums.pdf; sk. arī. tiesībsarga 2015. gada 20.aprīļa atzinumu Nr.6-6/21 pārbaudes lietā Nr.2015-3-27K,

<http://www.tiesibsargs.lv/uploads/content/atzinumi/Atznums%20lieta%20Nr.%202015-3-27K.pdf>